

65.08.431
Л158

2012
Année
Internationale des

Coopératives

**МІЖНАРОДНИЙ
КООПЕРАТИВНИЙ РУХ:
ГЕНЕЗИС ТА ТЕНДЕНЦІЇ
СУЧАСНОГО РОЗВИТКУ**

**Матеріали Міжнародної
науково-практичної конференції**

**16—17 лютого
2012 року**

**ПУЕТ
2012**

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України

Центральна спілка споживчих товариств України

Вищий навчальний заклад УКООСПІЛКИ
«ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ»
(ПУЕТ)

Полтавський регіональний центр досліджень і сприяння
розвитку кооперації

Кафедра грошового обігу і кредиту

Кафедра міжнародної економіки

1/33

363398

МІЖНАРОДНИЙ КООПЕРАТИВНИЙ РУХ: ГЕНЕЗИС ТА ТЕНДЕНЦІЇ СУЧАСНОГО РОЗВИТКУ

Матеріали Міжнародної
науково-практичної конференції
16—17 лютого 2012 року

Ш/К 319930

ПОЛТАВА

ПУЕТ

2012

УДК 334.73:339.9
ББК 65.208
М58

Розповсюдження та тиражування без
офіційного дозволу ПУЕТ заборонено

Редакційна колегія:

О. О. Нестуля, д.і.н., професор, ректор ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»;
В. В. Гончаренко, д.е.н., професор кафедри міжнародної економіки ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»;
А. О. Пантелеймоненко, д.е.н., професор, завідувач кафедри грошового обігу і кредиту ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»;
О. В. Шкурупій, д.е.н., професор, завідувач кафедри міжнародної економіки ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»;
М. В. Аліман, к.е.н., доцент кафедри грошового обігу і кредиту ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»;
Т. В. Онішко, к.і.н., доцент кафедри педагогіки, культурології та історії ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Міжнародний кооперативний рух: генезис та тенденції
М58 сучасного розвитку: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 16–17 лютого 2012 р. – Полтава: ПУЕТ, 2012. – 378 с.

ISBN 978-966-184-153-5

У матеріалах Міжнародної науково-практичної конференції розглянуті актуальні проблеми теорії, історії та практики міжнародного кооперативного руху.

Наукові дослідження авторів спрямовані на узагальнення та всебічний аналіз українського й зарубіжного досвіду функціонування кооперативних організацій, із подальшим використанням його в сучасній практиці кооперативів і їх об'єднань. Особливий акцент зроблено на ролі кооперації та кооперативної освіти в суспільстві XXI ст.

УДК 334.73:339.9
ББК 65.208

Матеріали друкуються мовами оригіналів: українською, російською, англійською та французькою.

За виклад, зміст і достовірність матеріалів відповідають автори.

© Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі», 2012

ISBN 978-966-184-153-5

СЕКЦІЯ 1 ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ КООПЕРАЦІЇ
І КООПЕРАТИВНОЇ ОСВІТИ

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ УПРАВЛЕНИЯ
ОРГАНИЗАЦИОННОЙ КУЛЬТУРОЙ
ПОТРЕБИТЕЛЬСКОЙ КООПЕРАЦИИ

Л. Е. Теплова, д.э.н., профессор
Белгородский университет кооперации, экономики и права

В условиях ужесточения конкуренции необходимо, с одной стороны, укрепление позиций потребительской кооперации на конкурентном рынке, с другой стороны, необходимо сохранение и развитие социальных приоритетов системы, выполнение системой социальной миссии.

Недооценка кооперативной культуры имеет негативные последствия не только в деятельности организаций системы, но так же является одной из причин снижения уровня приверженности сельского населения к кооперации. В сложившихся условиях требуются нетрадиционные подходы к управлению организациями с использованием организационной культуры, обладающей мощным потенциалом воздействия на экономику и социальную сферу потребительской кооперации.

В то же время теоретическое обоснование изучения организационной культуры потребительской кооперации разработано недостаточно. Недостаток знаний сдерживает использование преимуществ организационной культуры в системе потребительской кооперации и, прежде всего, в потребительских обществах. Это обстоятельство требует разработки качественно нового подхода к проблеме управления развитием организационной культуры потребительской кооперации.

Методологическое кредо новой парадигмы должно базироваться на системном подходе к теоретическому осмыслению особенностей организационной культуры потребительской кооперации, ее миссии, философии, кооперативных ценностях и традициях.

Становлению теории управления организационной культурой посвящали работы многие как зарубежные, так и отечественные ученые.

Несмотря на важность и разносторонность исследования проблематики организационной культуры представителями различ-

- © ПУЕТ -

курентного середовища у сфері агробізнесу, забезпеченню розвитку сільських територій на засадах зрівноваженості.

Література

1. Великий тлумачний словник української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К., 2001. – 1440 с.
2. Зіновчук В. В. Особливості формування матеріально-технічної бази сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів // Формування і реалізація державної політики розвитку матеріально-технічної бази агропромислового комплексу в Україні. – К. : ІАЕ УААН, 2003. – С. 196–200.
3. Зіновчук В. В. Кооперативна ідея в сільському господарстві України і США. – К. : Логос, 1996. – 224 с.
4. Малік М. Й. До питання сталого розвитку сільських територій / М. Й. Малік // Проблеми забезпечення доходності агропромислового виробництва в Україні в потіндустріальний період: матеріали Десятих річних зборів Всеукр. конгр. Вчених економістів-аграрників (Київ, 10–11 квіт. 2003 р.). – К. : ННЦ «ІАЕ», 2008. – С. 121–128.
5. Малхорта, Нереш К. Маркетинговые исследования: Практик. руководство. – 3-е издание / пер. с англ. – М. : Издательский дом «Вильямс», 2002. – 960 с.
6. Новий тлумачний словник української мови / Уклад. В. В. Яременко, О. М. Слінушко. – Т. 1. – К., 2000. – 912 с.
7. Постанова Кабінету Міністрів України від 3 черв. 2009 р. № 557 «Про запровадження Державної цільової економічної програми підтримки розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів на період до 2015 р.» // Офіц. Вісник України. – 2009. – № 42. – С. 49–55.
8. Прокопишак К. Модель прогнозування і регулювання комплексного соціально-економічного розвитку села / К. Прокопишак // Регіон. економіка. – 2002. – № 1 (19). – С. 260–266.
9. Швець Т. В. Передумови виникнення та функції кооперативів при сільських громадах // Таврійський науковий вісник, 2005. – Вип. 37. – С. 221–226.
10. Шпикуляк О. Г. Інституціональні основи формування соціального капіталу на селі. – Науково-практичний збірник: Продуктивність агропромислового виробництва. – 2006. – № 4. – С. 139–151.

11. Юрчишин В. В. Сільські території як системоутворюючі фактори розвитку аграрного сектору економіки // Економіка АПК. – 2005. – № 3. – С. 6–10.

ПРАКТИКА ЗАСТОСУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ІННОВАЦІЙ В ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНИХ КООПЕРАТИВІВ

Ю. С. Бережна, асистент;

Н. Г. Базавлук, здобувач

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Серед глобальних проблем людства, пов'язаних з його економічним розвитком, одними з основних є екологічні. Стає цілком реальною загроза глобальної екологічної катастрофи. Для запобігання екологічній кризі є необхідним впровадження екологічних інновацій, що сприяють розвитку та розширенню ринку екологічних товарів і послуг. Впровадження екологічних інновацій пов'язане з науково-технічним прогресом, що призводить до якісних змін в організації виробництва і забезпечує збільшення економічного, соціального або екологічного ефекту.

Під екологічними інноваціями розуміються нові продукти, нові технології, нові способи організації виробництва, що забезпечують охорону навколишнього середовища [1]. До екологічних інновацій можна віднести органічне виробництво, яке широко застосовується у діяльності сучасних кооперативів виробників сільгосппродукції.

Органічне сільське господарство відіграє важливу роль у модернізації аграрної системи та розвитку сільських територій в Європі у формі органічних локальних продовольчих систем. Основне завдання органічного сільського господарства полягає у сталому споживанні ресурсів та розвитку екологічного способу ведення господарства. Світовий досвід показує, що усі аспекти функціонування органічної локальної продовольчої системи, включаючи виробництво, переробку та збут продукції є найбільш ефективними у кооперативній моделі. Це дозволяє здійснювати демократичний контроль над діяльністю, розділяти прибуток, мати доступ до капіталу, розподіляти роботу [2].

Органічний збутовий кооператив представляє собою об'єднання, до якого, як правило, залучені виробники органічної

продукції (фермери), споживачі, оператори ринку, та взаємодія яких покращує стратегічну ринкову позицію органічного продукту [3].

У Європі сьогодні поширена практика збутових кооперативів за схемою «тейкей», що дозволяє здійснювати прямі поставки органічної продукції безпосередньо від фермерів до споживачів. Ініціаторами зазвичай виступають кооперативи споживачів, які налагоджують прямі зв'язки з фермерами і частково фінансують їх сільськогосподарську діяльність з метою отримання продукції відповідної якості за низькими цінами пропорційно до здійснюваного фінансування. Прикладом такого кооперативу в США є ферма в Анн-Арбор: учасники кооперативу за 150 дол. отримують протягом року близько 100 кг органічних овочів. Подібна система взаємодії виникла в Японії ще в 90-х роках XX століття, коли біля мільйона споживачів уклали прямі договори на постійну поставку органічних продуктів, минаючи полиці магазинів [4].

Органічні збутові кооперативи у різних країнах Європи відрізняються своїми цілями діяльності, організаційною структурою, підходами у менеджменті та маркетинговій діяльності. Проте існує також і ряд схожих рис діяльності таких кооперативів. Органічні збутові кооперативи, що функціонують на менш розвинутих ринках органічної продукції (Чехія, Естонія, Португалія), утворені за ініціативи операторів ринку та споживачів, а фермери виступали ініціаторами кооперативів на вже розвинутих ринках (Франція, Швеція, Італія, Норвегія).

Багато органічних збутових кооперативів продають свою продукцію в межах свого регіону, але «експорт» поза регіоном є цілком поширеною практикою. В умовах зростаючої конкуренції з боку великих продовольчих компаній, професійний маркетинг становиться все більш потрібним. Загалом 54 % органічних збутових кооперативів Європи мають власних потенційних покупців в регіоні функціонування. Лише 10 % органічних збутових кооперативів Європи зазначають, що мають своїх головних торгових партнерів за межами регіону [5].

Розвиток кооперації серед органічних сільгоспвиробників має гарні перспективи, зумовлені перевагами у сфері обслуговування, а саме: 1) кооперативи забезпечують формування цивілізованого і стабільного ринку органічної продукції; 2) кооператив сприяє розвитку вертикальної інтеграції та витісненню з

ринку зайвих торгових посередників; 3) кооперативи виконують соціальну функцію, забезпечуючи вищі доходи дрібних товаровиробників, створення додаткових робочих місць, успішне протистояння конкурентам тощо.

Створення органічного збутового кооперативу має на меті подішення прибутковості окремого його члена за рахунок отримання вищої ціни за одиницю реалізованої через кооператив продукції. Така можливість з'являється в кооперативі завдяки тому, що: можна сформувати велику партію органічної продукції певного типу, концентруючи поставки членів кооперативу, що зазвичай є дрібними фермерами; продати дану партію за вищою ціною відразу або через певний проміжок часу вже встановленому покупцеві; після передачі функцій збуту виробленої органічної продукції збутовому кооперативу фермер зможе сконцентрувати свої зусилля на нарощуванні виробництва цієї продукції або диверсифікувати виробництво з іншими членами кооперативу; в кооперативі можна спільно утримувати спеціалістів з маркетингу, які й займаються просуванням продукції на ринку, а також спільно проходити процес сертифікації продукції; у збутовому кооперативі у кожного фермера з'являється можливість реалізувати свою продукцію під спільною маркою, яка дозволяє споживачеві ідентифікувати продукцію.

Сьогодні органічне сільське господарство є досить розвинутим у багатьох країнах світу. Україна не стоїть осторонь цього процесу – близько 280 органічних вітчизняних сільгоспвиробників є активними учасниками ринку органічної продукції, середній розмір яких становить до 1 000 га. Проте, незважаючи на таку позитивну довготривалу практику та на експортний потенціал органічної продукції України, залишаються відкритими питання щодо державної підтримки цього напрямку та розвитку інфраструктури вітчизняного органічного ринку (зокрема становлення нормативно-правової бази та контролюючих органів).

За даних умов роль збутових кооперативів виробників органічної продукції в Україні стає очевидною: задоволення попиту місцевих споживачів на екологічно чисті та корисні продукти; можливість вести спільну господарську діяльність та залучати кошти інвесторів, спільно проходити процес сертифікації, що значно дешевше для кооперативних угруповань аніж для відокремлених сільгоспвиробників. До процесу створення таких

кооперативів слід залучати дорадчі служби, спілки споживачів, представників відповідних контролюючих органів влади. З огляду на міжнародну практику функціонування збутових кооперативів виробників органічної продукції Україна має розвивати власний потенціал, стимулювати становлення внутрішнього ринку органічної продукції, сприяти створенню та ефективній діяльності таких кооперативів в межах своїх регіонів.

Література

1. Белякова О. В. Екологічні інновації – шлях розвитку ринку екологічно чистих товарів [Електронний ресурс] / О. В. Белякова. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Mimi/2011_4_2/5_2.pdf.
2. Пінчук І. О. Міжнародна практика функціонування збутових кооперативів виробників органічної продукції / І. О. Пінчук, Ю. С. Бережна // Збірник наукових праць «Вісник соціально-економічних досліджень» Одеського державного економічного університету. – 2011. – № 41(2). – С. 100–104.
3. Organic Marketing Initiatives and Rural Development: Summary of results and conclusions [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://orgprints.org/10652/1/OMIaRD_Results_for_SCOF.pdf.
4. Сологуб Ю. Тенденции развития органического земледелия в мире. [Електронний ресурс] / Ю. Сологуб. – Режим доступу : <http://www.lol.org.ua/rus/showart.php?id=15631>.
5. Egon Noe, Hugo Fjelsted Alroe. Farm enterprises as self-organizing systems: A new transdisciplinary framework for studying farm enterprises? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://orgprints.org/325/2/Noe_and_Alroe_2004_
6. Farms_as_self-organizing_systems_POSTPRINT.pdf.

EVOLUTION PASSÉE ET RÉCENTE DES VILLAGES COOPÉRATIFS EN ISRAËL

Zvi Galor, PhD candidate at the Bar Ilan University, Israel

Michael Sofer, Professor, Head of the Geography and Environment Department in the Bar Ilan University, Israel

Durant la période ottomane, ont eu lieu des tentatives d'établissement de villages coopératifs, tels que les Mochavim des

Poolim (ouvriers). Bien qu'elles se soient soldées par des échecs, ces expérimentations ont inspiré Eliézer Wilkansky et Eliézer Yaffé, les deux initiateurs du Mochav Ovdim fondé en 1921, dans la vallée de Jezréel. Il existe aujourd'hui 400 Mochavim, regroupant 254 300 habitants, assurant l'indépendance agricole du pays et exportant largement hors de ses frontières.

Les grands principes coopératifs du Mochav

Eliézer Wilkansky, pionnier de la deuxième «Aliya» (la venue vers Israël), a conçu l'idée de la ferme mixte, selon laquelle l'unité agricole devait reposer sur plusieurs activités, élevage et plantations, de façon à ce qu'une branche déficitaire puisse être compensée par les autres. Eliézer Yaffé est arrivé en Israël au début du XXe siècle avec l'intention de vivre du travail de la terre. Son livre Pour la création du Mochav Ovdim publié en 1919 résume les principes du Mochav.

Environ 70 Mochavim ont été créés entre 1921 et 1948, date de la fondation d'Israël. Au cours des trente années qui ont suivi l'indépendance, le gouvernement travailliste a encouragé l'essor de ce mouvement qui, en retour, a beaucoup contribué au développement d'Israël, tant sur le plan démographique que sur le plan économique. D'ailleurs, le ministre israélien de l'Agriculture est toujours issu soit du mouvement des Mochavim, soit de celui des Kibboutzim. Comme le *Kibboutz*, apparu en 1910, le Mochav repose sur les fondements idéologiques du sionisme et du socialisme. Tandis que le Kibboutz est un village collectif, avec un fort contrôle social, le mochav est un village coopératif, constitué d'unités de productions agricoles.

Les principes coopératifs du Mochav s'incarnent dans l'agouda (Association). L'agouda remplit à la fois un rôle économique – par exemple, les opérations de crédit et de commercialisation de la production agricole et une fonction de régie municipale du Mochav. Le Mochav est fondé sur le sol de la nation et non sur des terres privées. Chaque membre reçoit une parcelle de terre de taille égale, déterminée par la capacité du membre à la cultiver, lui et sa famille, sans recours à des salariés. Le membre reçoit du Mochav tout ce dont il a besoin pour exploiter au mieux sa ferme, pour cultiver le sol et pour se développer. La ferme nourrit la famille qui peut commercialiser les surplus de la production sur les marchés. Outre les agriculteurs, le Mochav compte des employés qui n'ont pas de ferme, mais sont tout de même des membres à part entière,

Ныйканбаева А. И., Ильина Т. Ф. Становление и развитие кредитной кооперации в республике Казахстан.....231

Момот О. М. Впровадження інтегрованих банківських послуг в кооперативних банках.....238

Синявська Л. І. Специфіка змін діяльності кооперативів у роки Першої світової війни241

УКРАЇНСЬКИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ СЕКЦІЯ 5 ДОСВІД СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ КООПЕРАЦІЇ

Мар'євська М. Ю. Роль кооперативних організацій Полтавщини у стимулюванні експорту сільськогосподарської продукції на ринки ближнього і далекого зарубіжжя (кінець XIX – поч. XX ст.) 246

Вісун В. В. Генезис та розвиток українського кооперативного руху у Волинському воєводстві в 20–30-х роках XX століття.....249

Фареній І. А. Олександр Давидович Черненко: з нагоди 150-річчя діяча селянської кооперації.....252

Зіновчук В. В., Ткачук В. І. Роль кооперації у диверсифікації діяльності аграрних підприємств.....256

Степаненко Н. І., Волкова І. М. Організаційно-економічні засади функціонування обслуговуючих кооперативів у контексті розвитку сільських територій.....259

Бережна Ю. С., Базалук Н. Г. Практика застосування екологічних інновацій в діяльності сучасних кооперативів.....267

Zvi Galor, Michael Sofer. Evolution passée et récente des villages coopératifs en Israël.....270

Галлор Цві, Софер Мікаель. Минула та сучасна еволюція кооперативних поселень в Ізраїлі.....275

Макишюк В. М., Швець Т. В., Яцкова А. Д. Особливості формування кадрового потенціалу в молочарських кооперативах280

Рижик І. О. Розвиток кооперативних молочних ферм на прикладі досвіду фермерських господарств Європи.....284

Самойленко Т. В. Маркетингові кооперативи зернового напрямку: досвід США287

Уколов О. И. Формирование социальной базы сельскохозяйственных потребительских кооперативов290

РОЗВИТОК ЖИЛОВОЇ ТА СЕКЦІЯ 6 ІНШИХ ВИДІВ КООПЕРАЦІЇ У СФЕРІ ПОСЛУГ

Özkan, Alper. A proposal for an integrated real estate system in Turkey with reference to «The mystery of capital»295

Литвин О. Ю. Роль органів місцевого самоврядування в успішному функціонуванні об'єднань співвласників багатоквартирних будинків та житлово-будівельних кооперативів.....298

Білоброва Т. О. Розвиток орендної кооперації як спосіб вирішення житлових проблем в Україні302

Тимошенко І. В. Про кооперативні організації сфери послуг306

Горбатько О. О. Німецький досвід організації роботи IT-кооперативів309

КООПЕРАЦІЯ І СЕКЦІЯ 7 РОЗВИТОК СУСПІЛЬСТВА

Молдаван М. В. Кооперативи в умовах викликів глобалізаційних процесів313

Шкурупій О. В., Свічкарь В. А. Інтелектуальний капітал як чинник економічного розвитку споживчої кооперації України.....318